

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

2 Quæ sit regula temperantiæ statuenda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

est differentia, quod hæc sunt homini cum reliquis animalibus communes, reliquorum verò sensuum homini propria. solus enim homo delectatur coloribus, & vocibus, & odoribus, propter ipsam obiectorum suauitatem, & perfectionem, absque vllò respectu ad voluptates tactus aut gustatus: cetera verò animalia nequaquam; sed solum vt hæc imaginationem cibi aut commixtionis ingerunt, horumque simul cupiditatem excitant. non enim lupo delectatur figura ouis per se, aut balatu, aut odore, sed esca; & illis per accidens tantum, quatenus apprehensionem esca vicinæ concitant. Sic aues cantu, non ob dulcedinem & proportionem, sed vt excitat ad coniunctionem: cuius signum est, quod non delectentur nisi voce sui generis; non enim passer cantu luscinia, sed suæ speciei gaudet, ei que respondet.

4
Voluptates
gustus &
tactus.

Igitur temperantia primariò versatur in voluptatibus gustus & tactus moderandis: hæc enim & vehementissimæ sunt, & à ratione longissimè abducunt; sunt enim nobis cum bestiis communes, & ea parte, quæ cum illis conuenimus, percipiuntur: vnde etiam maximè turpitudinem, & dedecus coniunctum habent, cum similes brutis faciant. quare maximè necessaria fuit virtus quæ has frænaret, & secundum rationis præscriptum, (quæ humanarum actionum est mensura) vt homine sint digna, moderaretur. Secundariò tamen etià in oblectatione aliorum sensuum; nimirum quatenus horum oblecta ad voluptatem tactus vel gustatus, mediante imaginatione, incitant: eiusdem enim virtutis est, moderari finem, & ea quæ sunt ad finem.

5
Aduerte tamen, voluptatem gustatus, si per se & solitariè spectetur, non esse sufficientem materiam temperantia; tum quia hæc non magni æstimatur, neque magnam difficultatem adfert, vt patet in iis, qui vina probandi causâ degustant, aut obsonia condiunt; tum quia non dicitur quis intemperans (Græcis ἀσώτῃς) quod in deliciis ciborum, & saporum oblectamentis excedat, si in aliis modum seruet; sed delicatus & τρυφῶν: tum quia præcipua oblectatio cibi & potus non est in gustando, sed in fruendo; quæ fructio fit per contactum, maximè dum traiciuntur per œsophagum. Vnde helluo quidam Philoxenus nomine, optabat sibi collum longius collo gruis, vt qui contactu cibi, quam gustatu magis delectaretur, vt Aristoteles 3. Ethic. c. 10. refert. Itaque hæc voluptas non sufficit, nisi accedat ea quæ est per sensum tangendi. Verum quia etiam ex saporibus per sensum gustatus magna voluptas capitur, & propter hanc multum intemperanter edunt & bibunt, vtamque ad materiam temperantia dicimus pertinere: maximè cum gustatio fiat per contactum, & Aristoteles dicat gustatum esse quemdam tactum.

6
Proxima
materia
temperantia.

Ex his patet Primò, Quæ sit proxima huius virtutis materia, cui suam formam imprimit: cum enim circa delectabilia tactus, id est, esculenta, poculenta, & venerea versetur, vt in horum appetitione, delectatione & vsu externo modum rationis seruemus; sequitur, proximam temperantia materiam esse horum appetitionem & delectationem: his enim animi affectibus immediatè modum rationis imponit, eos frænando & coercendo, ne debitum modum excedant, ne vim menti inferant; sed tales sint, vt animum sui compotem, suæque sponis relinquunt.

Remotior, est ipse externus vsus: huic quoque

modum imponit, faciendo vt talis sit, qualis temperantem virtum decet.

Remotissima autem, sunt ipsa obiecta delectabilia.

Itaque officium temperantia est, moderatè se habere in illis delectabilibus, non solum vsu & actu externo, sed etiam affectibus internis; nimirum interiùs appetendo quantum, quale, vbi, quando, & quo modo oportet, & similiter exterius vsurpando; sicut principale officium fortitudinis, fortiter agere, non solum exterius in opere, sed etiam interiùs in affectibus. Idem docet D. Aug. lib. de Morib. Eccl. cap. 19. *Munus eius (temperantia) est in coercendis sedandisque cupiditatibus, quibus inhiamus in ea quæ nos auerunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis eius, quod est beata vita.* Fufius & distinctius officium huius virtutis expressit D. Prosper l. 3. de vita contemplat. c. 19. *Temperantia, inquit, temperantem facit, abstinentem, parcum, sobrium, moderatū, pudicum, tacitum, serium, verecundum. hæc virtus si in animo habitat, libidines frænât, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia in nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inferi sanctas, igne libidinosæ voluptatis extinguunt, animi teporem desiderio future remuneracionis accendit, mentem placida tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitiorum tempestate defendit, & c. vbi quædam functiones tribuit temperantia, (vt, cogitationes sanctas inferere, desideria sancta multiplicare, animi teporem accendere, mentem ab omni vitiorum tempestate defendere) nõ quod ipsa hos actus eliciat, sed quia est optima dispositio, hominem ad eos præparans, & expeditum reddens: facit enim mentem maximè idoneam rerum diuinarum meditationi; ex meditatione autem & ex consideratione omnes reliquæ virtutes procedunt: nam omnia panè vitia & peccata proueniunt ex defectu considerationis, quod bona & mala pro meritis non expendantur, vnde videmus, omnes panè Sanctos pro abstinentiam ad virtutum culmen peruenisse, eamque esse ceterarum veluti fundamentum. vnde Philo in libello de supplicum virtutibus: *Continentiam, primùm tanquam fundamentum in anima collocant, deinde ceteras virtutes superstruunt;* & Menander ipsam ἀσώτῃς ταυτοῦν, penum virtutis vocat; quia omnis virtus ex illa facillè veluti ex quodam penu depromitur.*

8
Patet Secundò, Temperantiam meritò dici virtutem cardinalem seu principalem. sicut enim fortitudo est virtus cardinalis, quia confirmat animum aduersus ea, quæ inter omnia ardua contra rationem maximè absterrent; ita temperantia, quia coercet in iis, quæ inter omnia omnia delectabilia maximè contra rationem alliciunt. sicut enim illa versatur in principali arduo & terribili, animum contra illud confirmando; ita hæc in principali delectabili, appetitum coercendo.

DUBITATIO II.

Quæ sit regula temperantia statuenda.

Diuus Thomas art. 6.

9
R espondo, Hanc à sanctis Patribus & Scriptura sacra statui in ipsa rerum ad hæc vitam & hu-

Regula
temperan-
tia.

& huius vitæ officia pertinentium necessitate. Ita D. Augustinus lib. de Moribus Ecclesiæ c. 21. *Habet, inquit, vir temperans, in huiusmodi rebus mortalibus & sumentibus, vitæ regulam, utroque Testamento firmatam; ut eorum nihil delingat, nihil per se appetendum putet; sed ad vitæ huius atque officiorum necessitatem, quantum satis est usurpet, utentis modestia, non amantis affectu.* vbi nota illud, *Vita & officiorum necessitatem.* Hieronymus in cap. 44. Ezech. explicans illud, *Et dices ad exasperantem: Caro similiter circumciditur, ut nequaquam faciamus terræ opera, quæ pro necessitate corporis facere compellimur, cibum capere, & potum & somnum, & uti vestibus: quæ tunc circumcidimus, si non ad delicias & ad luxuriam, & ad inerciam, sed ad necessitatem naturæ, & corporis istius sustentaculum cuncta faciamus, qui bibit vinum modicum propter stomachum & frequenter infirmitates, & odit ebrietatem, circumcidit carnem suam, &c.* Idem tradunt alij.

Necessitas
qua.

Hic tamen sub necessitate intelligunt etiam utilitatem & convenientiam. non enim illud solum dicitur necessarium vitæ humanae, eiusque officii, sine quo vivere, aut ea officia obire non potes, sed etiam sine quo non potes commodè & convenienter tuo statui, spectata conditione loci, personarum quibuscumque viuis, & negotiorum occurrentium. Eodem pertinent multæ sententiæ Scripturarum, Ecclesiastici 29. *Initium vitæ hominis aqua & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem.* Initium, id est, caput & summa eorum quæ vitæ hominis sunt necessaria, simili phrasi dictum est Psalm. 110. *Initium sapientiæ timor Domini.* & Psalm. 118. *Principium verborum tuorum veritas.* 1. ad Cor. 7. *Hoc itaque dico, fratres: tempus breve est: reliquum est ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint, & qui gaudent, tamquam non gaudentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: proterit enim figura huius mundi.* & 1. ad Tim. 6. *Habentes alimenta, & quibus regamur, his contenti simus.* & similia.

Vt autem clariùs quænam sit temperantiæ regula intelligatur,

10
Explicatur
clariùs.

Notandum est, aliam esse eius regulam ut versatur in esculentis & poculentis; aliam ut in veneris. nam alius debet esse finis in horum vsu, alius in illorum. Vt igitur circa cibum & potum versatur, eius regula sumenda est ex fine, ob quem illa vsurpantur: hic autem est bona corporis valetudo, & mentis ad suas functiones idonea dispositio; quorum vtrumque indicavit D. Augustinus illis verbis, *ad vitæ & officiorum necessitatem.* ob hanc enim causam, & quatenus ad hunc finem expedit, secundum rectam rationem est edendum & bibendum; non amplius, nec alio modo: nisi forte in aliquo casu, vbi id necessarium foret ad finem maioris momenti: (v. g. ad euadendam mortem, vel aliud graue malum.) Nec etiam minus, nisi ob similem causam; vel nisi finis altior intendatur, v. g. satisfactio pro peccatis, &c. Ratio est, quia cibus & potus, & omnis voluptas quæ est in illis, à naturâ, seu à Deo naturæ conditore ordinata est ad corporis assiduam, quas calor efficit, ruinas sarcinandas; illudque quantum ista mortalitas patitur, in sua integritate & vigore conseruandum. corporis autem bona constitutio est propter animæ functiones; nam si corpus corruptibile aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem; multò magis id fa-

cit si mala affectio accesserit. quare mensura in appetitione, delectatione & vsu ciborum seruanda, ex hoc fine sumenda est. Itaque qui plus comedit aut bibit, vel sapiùs, vel alio modo, vel res alias quàm congruit valetudini, aut mentis functionibus, non seruat temperantiæ regulam. Idem dicendum de eo, qui solius voluptatis causâ; vt ex testimonio D. Augustini colligitur. appetere enim vel facere aliquid solius voluptatis causâ, etiamsi ea licita sit, non est opus virtutis, aut vlla laude dignum; quia hoc motiuum non est per se honestum, sed inferioris ordinis; quale etiam in brutis locum habeat.

Qua verò parte versatur in re venerea, temperantiæ regula extra coniugium est, ab his penitus abstinere: in coniugio eatenus vti, quatenus expedit prolis causâ, non voluptatis. vide D. Augustinum lib. de bono coniugali, cap. 6. & 7.

DVBITATIO III.

Quæ vitia temperantiæ in genere aduersentur.

D. Thomas quest. 137.

Respondeo, hæc duo ei aduersari, *Intemperantiam & Stuporem.* hoc D. Thomas vocat

Insensibilitatem; id enim sonat *ἀναισθησία*, quod Latine vitiùs stupor dicitur. Stupidi enim dicuntur, qui parum sentiunt. Illud opponitur temperantiæ per excessum, hoc per defectum. Stupor enim est, cum quis ita auertatur & fugit delectationes tactus & gustus, vt noliteis vti, quando, vel vbi, vel quantum secundum rectam rationem oportet: quod vitium rarum est. pauci enim in voluptatibus idèd peccant, quòd parum eas expetant, vt Aristoteles ait libro 2. Ethic. cap. 7. Erit peccatum mortiferum, si ex eo pratermittat quis id, ad quod sub peccato mortifero obligatur; quale est reddere debitum coniugi exigenti, sumere cibum ad vitam necessarium. Veniale, si ad illud obligetur sub veniali. Vide Caietanum verb. Insensibilitas. Denique peccatum erit, saltem veniale, quamuis non obligetur, si omnem delectationem gustatus fugere velit, tamquam per se malam & peccatum; nisi ignorantia excuset: quia hoc iudicium est contra rectam rationem, & ex falso fundamento procedit, est enim delectatio illa per se bonum indifferens; non autem bonum vel malum morale. Secus, si ob aliquam iustam causam, v. g. causâ castigandi corporis, satisfaciendi pro peccatis, &c. sicut multi Sanctorum fecèd.

Quale peccatum.

Intemperantia (Aristoteli *ἐκκολασία*) est excessus in concupiscendis vel fruendis delectationibus gustus vel tactus; vt cum appetuntur, vel vsurpantur, quando vel vbi non oportet, vel plusquam oportet, vel non eo modo quo oportet, vel quas non oportet. estque peccatum mortiferum; aut veniale, pro conditione materiæ in qua versatur, vt infra ex speciebus eius constabit.

Notandum autem Primò, hoc vitium inter omnia vitia humana esse maximè probrosum & in fame; vt docet Aristoteles 3. Ethic. cap. 12. Ratio est, tum quia homo vincitur à delectationibus infimis, quas cum brutis habet communes; & ita similis fit brutis, & in eorum ordinem redigitur, humanæ naturæ dignitate, & rationis luce

Ppp

veluti